

Stichting Bescherming Historisch Harlingen

Noordijs 15, 8861 AB Harlingen

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
De inspecteur-generaal van het
Staatstoezicht op de Mijnen
De heer ir. T. Kockelkoren
Postbus 24037
2490 AA Den Haag

Harlingen, 31 oktober 2019

Betreft: Ontzorgen van bewoners

Geachte heer Kockelkoren,

Op 18 maart 2019 ondertekenden Frisia Zout, de Gemeente Harlingen, de Provincie Fryslân en onze stichting een Samenwerkingsovereenkomst betreffende de zoutwinning onder de Waddenzee. De overeenkomst is er op gericht elke schade door de zoutwinning te voorkomen.

Mijnbouw gaat echter altijd gepaard met onzekerheden. Om die reden willen wij ook afspraken maken voor het scenario waarin onverhoopt tóch schade ontstaat. Ook minister Wiebes en uzelf houden rekening met die mogelijkheid, in de brieven die aan de overeenkomst zijn gehecht.

U schrijft: “Wij blijven graag het goede overleg van de afgelopen maanden voortzetten, met name (over) de wijze van ontzorgen van de bewoners, mocht er onverhoopt schade ontstaan als gevolg van de zoutwinning (...) We zullen vanuit onze rol het gesprek hierover voortzetten, mede ook vanuit de gedachte dat uw initiatief als pilot kan dienen voor de aanpak elders.”

Bij dezen willen we onze gedachtewisseling graag weer oppakken. Mondeling had u op diverse momenten al aangegeven geïnteresseerd te zijn in een werkbaar alternatief voor het wettelijk bewijsvermoeden, nu dat in het ‘effectgebied Groningen’ niet heeft gebracht wat er door sommigen van werd verwacht.

Overheidskaders

Onze stichting heeft uitgesproken ideeën over het ontzorgen van bewoners ontwikkeld. Alvorens die naar voren te brengen zetten we graag op een rijtje welke voorwaarden en aandachtspunten minister Wiebes aangaf in zijn brief aan de Tweede Kamer over het landelijk schadefonds van 9 oktober 2018.

Stichting Bescherming Historisch Harlingen

- “Naast goede informatievoorziening en het tijdig betrekken van burgers en decentrale overheden bij (voorgenomen) mijnbouwactiviteiten, is ook duidelijkheid over de wijze van beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade bij gedupeerden van groot belang. Waar het gaat om het beoordelen en afhandelen van schade is het wantrouwen tegen mijnbouwbedrijven toegenomen. Daarom is transparantie over de wijze waarop met de beoordeling en afhandeling van schade wordt omgegaan nodig.”
- “Ik voel mij ervoor verantwoordelijk dat de beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade ook in de rest van Nederland als rechtvaardig en bevredigend wordt ervaren. Gedupeerden moeten voor de beoordeling van hun schade niet afhankelijk zijn van de desbetreffende mijnbouwonderneming. Niet alleen in Groningen, maar ook in de rest van Nederland moeten zij schade als gevolg van mijnbouwactiviteiten op eenvoudige en laagdrempelige wijze kunnen verhalen.”
- “Daarom neem ik maatregelen om, onder publieke regie, een overzichtelijke procedure en een onafhankelijke en transparante behandeling en beoordeling van verzoeken om vergoeding van schade door een onafhankelijke commissie te waarborgen. Ik ga ervoor zorgen dat de beoordeling van mogelijke mijnbouwschade zowel procedureel als inhoudelijk transparant is en dat die plaatsvindt onafhankelijk van de mijnbouwonderneming die de schade moet vergoeden.”
- “Uitgangspunten:
 - onafhankelijkheid: de schadebeoordeling wordt gedaan door een onafhankelijke en deskundige commissie en niet door de desbetreffende mijnbouwonderneming;
 - deskundigheid: zowel op technisch als juridisch gebied;
 - zorgvuldigheid en transparantie: heldere procedures en voorspelbare doorlooptijden;
 - laagdrempeligheid: eenvoudig benaderbaar en met oog voor de (specifieke risico's van de) desbetreffende mijnbouwactiviteit.”
- “Dat laat onverlet dat lokaal en regionaal al bestaande regelingen, die mijnbouwondernemingen met lokale en regionale overheden zijn overeengekomen en die in de praktijk goed en naar tevredenheid van alle betrokken partijen functioneren, kunnen blijven voortbestaan.”
- “Vanzelfsprekend zal ik ook de decentrale overheden verder betrekken bij de instelling en de verdere vormgeving van de voorgenomen schaderegeling en de afwikkeling van mogelijke schades door mijnbouwactiviteiten aan de hand van een schadeprotocol.”

Stichting Bescherming Historisch Harlingen

Het nieuwe veiligheidsdenken

Het uitgangspunt van de overheid moet te allen tijden zijn dat mijnbouwactiviteiten geen schade mogen veroorzaken. Het beleid moet erop gericht zijn zodanige veiligheidswaarborgen in te bouwen dat de kans op schade op zowel korte als lange termijn nihil is, dat wil zeggen zowel voor de tijd van exploitatie en 25 jaar na het beëindigen van de mijnbouwactiviteit, als voor de komende 10.000 jaar (analoog aan de termijn van 10.000 jaar die waterschappen aanhouden voor het risico op majeure overstromingen).

Mocht onverhoopt toch materiële, immateriële of bedrijfsschade dan wel waardedaling ontstaan waarvan duidelijk is dat deze is veroorzaakt door de mijnbouwactiviteit, of waarbij dat niet valt uit te sluiten, dan moeten “schadeclaims (...) ruimhartig en snel (...) worden beoordeeld en afgehandeld”, zoals minister Wiebes aangaf in zijn brief van 21 december 2018.

Met deze uitgangspunten worden de rechtszekerheid en de gemoedsrust van burgers die te maken krijgen met (de effecten van) delfstofwinning vóóraf verzekerd.

Om bovenstaande uitgangspunten concreet in te vullen zijn in onze optiek de volgende 6 elementen bepalend:

1. Eigenaarschap

Bij elk mijnbouwproject ligt gedurende de planfase, de exploitatie en ook in het stadium daarna (= korte termijn) de verantwoordelijkheid bij de mijnbouwer. De mijnbouwer draagt dan ook de kosten die deze verantwoordelijkheid met zich meebrengt.

Op het moment dat de directe aansprakelijkheid van de mijnbouwer verjaart (bijvoorbeeld 25 jaar na het beëindigen van de mijnbouwactiviteit) neemt de centrale overheid deze verantwoordelijkheid over, aangezien deze de vergunning heeft verstrekt. Een waarborgfonds dat gedurende de exploitatie door de mijnbouwer wordt gevuld, lijkt ons daarbij een voor de hand liggende constructie.

De verantwoordelijkheid van de mijnbouwer laat onverlet dat gedurende zowel de planfase, de exploitatie als in de fase daarna alle lagen van de overheid, de bevolking en eventuele andere betrokken stakeholders volwaardige medezeggenschap over het mijnbouwproject dienen te hebben.

2. Vroegtijdigheid

Burgers moeten vanaf het eerste (plan)stadium samen met de andere betrokken stakeholders (mijnbouwer, gemeente, provincie, rijksoverheid, waterschap etc.) als volwaardige partij worden betrokken bij alle aspecten van de voorgenomen mijnbouw – rekening houdend met eventuele stapeling van mijnbouwactiviteiten en/of andere ontwikkelingen. Burgers weten zodoende te allen tijde de status van de plannen en de uitvoering zodat ze op tijd kunnen anticiperen op eventueel te nemen stappen.

Stichting Bescherming Historisch Harlingen

De betrokken stakeholders leggen, op basis van al deze informatie, gezamenlijk de uitgangspunten en randvoorwaarden rond de winning onomstotelijk vast (a la de Samenwerkingsovereenkomst van de Pilot Harlingen), voordat de delfstofwinning daadwerkelijk start. Waar mogelijk worden deze afspraken ingebed in wet- en regelgeving rond de delfstoffenwinning.

Vroegtijdigheid betreft niet alleen de aanloop naar de delfstoffenwinning, maar ook duidelijkheid over eventuele effecten en schade op lange termijn. Duidelijkheid dient te worden verschaft of de mijnbouwer, de rijksoverheid of een waarborgfonds garant staat voor het vergoeden van eventuele schade die optreedt na het verlopen van de concessie en op nog veel langere termijn.

3. Metingen

Bij elk mijnbouwproject moet, voor de winning van start gaat, de nulsituatie van de omgeving in alle objectiviteit worden vastgesteld. De kosten van aanleg van een afdoende meetnet zijn voor rekening van de mijnbouwer.

De vormgeving van het meetnet, de metingen en het beheer, en het uitlezen en interpreteren van de data is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de mijnbouwer, alle lagen van de overheid, de bevolking en eventuele andere betrokken stakeholders. Alle partijen dragen bij in de kosten die deze verantwoordelijkheid met zich meebrengt en hebben als zodanig vrij toegang tot en inzicht in deze gegevens.

In de Harlinger situatie wordt dit geconcretiseerd door de aanleg van een Aanvullend Meetnet in de monumentale binnenstad. Twee jaar na ingebruikstelling van het Meetnet zal op basis van de verzamelde data de nulsituatie van de stad juridisch houdbaar worden vastgesteld. Die gegevens zijn maatgevend voor het bepalen van eventuele schade en schadevergoeding. Uitgewerkt moet worden hoe bewoners en bedrijven de staat van hun individuele panden middels foto's, films of eigen nulmetingen wetenschappelijk verantwoord en juridisch houdbaar moeten vastleggen.

4. Omgevingsmanagement

Hoe meer er bij stakeholders en bij het brede publiek bekend én duidelijk is over bijvoorbeeld de maatschappelijke noodzaak, economische voordelen, risico's en controle van de winning, hoe minder onwetendheid en onzekerheid er bij de bevolking zal leven. De betrokken partijen zijn er gezamenlijk verantwoordelijk voor in de communicatie met de bewoners de complexe, onzekere risico's niet te bagatelliseren of veronachtzamen, maar ze juist centraal te stellen teneinde er zo goed mogelijk op te kunnen anticiperen. De dialoog met burgers is transparant over onzekerheden en de plaats die onzekerheid krijgt in de besluitvorming over de exploratie en exploitatie van delfstoffen wordt uitgelegd en gemotiveerd.

Stichting Bescherming Historisch Harlingen

In de Harlinger situatie wordt hieraan invulling gegeven door onderstaande afspraak in de Samenwerkingsovereenkomst:

‘Partijen staan gedurende de concessieperiode voor een vroegtijdige, actieve, open, transparante, begrijpelijke en tweezijdige communicatie rond de Pilot. Dit wordt belegd bij de Stichting Bescherming Historisch Harlingen, om de onafhankelijkheid ervan te garanderen. Het te ontwikkelen communicatieprotocol helpt kennis, houding en gedrag rond delfstofwinning in zijn algemeenheid, en zoutwinning in het bijzonder, bij alle stakeholders te vormen.’

5. Dynamisch proces

De betrokken stakeholders blijven continu met elkaar in gesprek. Nieuwe inzichten worden ook tijdens de exploitatiefase steeds weer in de License to Operate vertaald, zowel in de bedrijfsvoering als in de vergunningverlening als in de communicatie.

6. Mandaat

Alle partijen zijn vanaf het allereerste begin volledig op de hoogte van de lokale situatie, sentimenten, risico's etc., en blijven dat ook door het reguliere overleg voor, tijdens en na de winningsfase.

Om die reden geeft het nieuwe Landelijk Instituut Mijnbouwschade deze partijen mandaat eventuele schadegevallen in behandeling te nemen, te beoordelen en “ruimhartig en snel” af te handelen. Uitgangspunt daarbij is en blijft dat de veroorzaker van de schade betaalt, maar dat de rijksoverheid de aanspreekbare partij is in geval de oorzaak van de schade niet te achterhalen valt. Bovendien neemt de rijksoverheid, al dan niet met gebruikmaking van een waarborgfonds, de verantwoordelijkheid van de mijnbouwer over na afloop van de concessieperiode.

Met bovenstaande uitwerking van ‘het nieuwe veiligheidsdenken’ denken wij een haalbare en maatschappelijk gedragen invulling te geven aan het ontzorgen van de burger. In deze way of working gaan rechtszekerheid van de bevolking en economisch belang hand in hand. De opzet is bovendien in lijn met de contouren zoals minister Wiebes schetste in zijn brief van 9 oktober 2018, waaruit wij de belangrijkste elementen aan het begin van deze brief op een rijtje zetten.

Graag maken we binnenkort met u een afspraak om nader van gedachten te wisselen over deze zienswijze.

Met vriendelijke groet,
namens de Stichting Bescherming Historisch Harlingen

Jarig Langhout